

Karistusseadustiku ja ohvriabi seaduse muutmise seaduse
(muudatused seoses inimkaubanduse direktiivi uusversiooni
Eesti õigusesse ülevõtmisega) eelnõu juurde

Arvamuse avaldaja	Justiits- ja digiministeeriumi vastus
Riigiprokuratuur	
<p>Prokuratuur tänab võimaluse eest anda arvamus karistusseadustiku ja ohvriabi seaduse muutmise seaduse eelnõule inimkaubanduse direktiivi ülevõtmiseks. Prokuratuuri hinnangul vastavad inimkaubanduse tõkestamise ja selle vastase võitluse ning ohvrite kaitse tõhustamise eesmärgil kavandatavad seaduse muudatused suuresti ülevõetavas direktiivis sätestatud nõuetele. Prokuratuur toetab eelnõud, kuid peab vajalikuks välja tuua omapoolsed märkused.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
<p>1. Direktiivi 2011/36/EL art 2 lg 3 muutmisele vastab esitatud eelnõus KarS § 133 lg 1 täiendatud sõnastus ning selles osas prokuratuuril märkusi ei ole. Siiski vajab prokuratuuri hinnangul muutmist KarS § 175, et see vastaks direktiivi artikkel 2 viienda lõike eesmärgile. Nimelt on viidatud sätte mõte kriminaliseerida kõik täisealiste vastu suunatud ärakasutamise teod ka alaealiste ohvrite puhul. Erisus seisneb selles, et alaealiste ärakasutamiseks ei ole nõutavad sunnimeetmed (vägivald, pettus jne). Kehtiv KarS § 175 koosseis erineb olulisel määral plaanitava KarS § 133 lg 1 sõnastusest, mistõttu teeb prokuratuur ettepaneku täiendada sarnaselt KarS § 175 lg 1 sõnastust. Vastasel juhul ei ole alaealised inimkaubanduse ohvrid kaitstud täisealiste kannatanutega samaväärselt. Seejuures on põhjendatud säilitada ka olemasolevas sõnastuses toodud tegu: üles astumine pornograafilises või erootilises etteastes või teoses. Sellisel moel on inimkaubandusena kriminaliseeritud kõikvõimalikud alaealiste ärakasutamise kuriteod.</p>	<p>Arvestatud, eelnõu ja seletuskirja täiendatud.</p>
<p>2. Prokuratuur juhib tähelepanu, et direktiivi 2011/36/EL art 2 lg 3 muudatuse tõttu on KarS § 133 lg 1 sõnastuses märgitud, et inimkaubandusena on käsitletav inimese ebaseaduslik ärakasutamine muuhulgas elundite eemaldamiseks. Samas kehtib praegu ja jääb kehtima kavandatud muudatuste järgselt KarS § 138¹, mis kriminaliseerib doonorlusele sundimise ehk elundi, koe või raku eemaldamise ning sundimistegudeks on kehtiva KarS § 133 järgi sündi kujutavad teod. KarS § 133 lg 1 uue redaktsiooniga on hõlmatud elundi eemaldamine inimkaubanduse raames mõne sundimisteo alternatiivi esinemise korral. KarS § 138¹ koosseisu kehtima jäämisel dubleerib see elundi eemaldamise mõttes KarS § 133 lg 1, kuid eraldiseisvalt on kriminaliseeritud koe või raku eraldamise tegu. Seletuskiri ei kajasta viidatud kahe koosseisu konkuretsi, mistõttu jääb selgusetuks, kas toodud kattuvust on hinnatud. Prokuratuur on seisukohal, et otstarbekas oleks hõlmata KarS § 133 koosseisus ka koe ja raku eraldamine ning teeb ettepaneku tunnistada KarS § 138¹ kehtetuks</p>	<p>Arvestatud osaliselt, KarS § 138¹ täiendatud viitega §-le 133. Seletuskirjas antud täiendav selgitus.</p>

<p>3. Direktiivi art 4 lg 2 sätestab liikmesriigi kohustuse kriminaliseerida tagajärjena eriti suur kahju, sealhulgas füüsiline või psühholoogiline kahju. Eelnõus esitatud KarS § 133 lg 2 p 5 sõnastuse kohaselt oleks inimkaubanduse lihtkoosseisu kvalifitseerivaks asjaoluks raske füüsilise või psüühilise tervisekahjustuse tekitamine. Antud muudatusega tekib seadusesse uus mõiste: raske psüühiline tervisekahjustus. Seletuskirjast ei nähtu, et oleks hinnatud, kas sellise tervisekahjustuse tuvastamine toimub Vabariigi Valitsuse 13.08.2002 määrusega nr 266 kehtestatud tervisekahjustuse kohtuarstliku tuvastamise korra alusel või tuleks nimetatud korda täiendada. Prokuratuur rõhutab, et õigusselguse huvides peab olema tagatud raske psüühilise tervisekahjustuse kui uue õigusmõiste ühtne kasutamine läbivalt erinevates õigusaktides. Samuti ei nähtu seletuskirjast, kas direktiivis toodud eriti suur kahju võiks väljenduda ka milleski muus kui raskes füüsilises ja psüühilises kahjus.</p>	<p>Arvestatud. Muudatus välja jäetud ja vastavustabelit täiendatud põhjendusega, et see on kaetud KarS § 118 lg 1 punktiga 3.</p>
Sotsiaalkindlustusamet	
<p>Sotsiaalkindlustusametile (SKA) on esitatud arvamuse avaldamiseks karistusseadustiku ja ohvriabi seaduse muutmise eelnõu, millega võetakse Eesti õigusesse üle Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu poolt 13.06.2024 vastu võetud direktiiv (EL) 2024/1712, millega muudetakse direktiivi 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset. SKA tutvus eelnõuga ja esitab selle kohta järgmise arvamuse.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
<p>1. Eelnõu §-ga 2 lisatakse ohvriabi seadusesse volitusnorm rakendusakti andmiseks. Eelnõule lisatud rakendusakti kavandi kohaselt soovitakse piiriüleseks kontaktasutuseks määrata SKA, kuid kontaktasutuse roll ja ülesanded ei ole rakendusakti pinnalt hetkel lõpuni arusaadavad. Näiteks jääb ebaselgeks, et mis osas koostööd tehakse ja mis eesmärgil. Samuti milline on piiriülese kontaktasutuse roll rahvusvahelise kaitse valdkonna vaates, arvestades, et rahvusvahelise kaitse menetlust ja selle korraldust reguleerib VRKS.</p>	<p>Antud selgitus. Tegemist on määruse esialgse kavandiga ning sellega töötatakse põhjalikult edasi ning määruse eelnõu ja seletuskiri esitatakse uuesti kooskõlastusele. Lisaks selgitame, et rahvusvahelise kaitse taotlemise protsess on eraldiseisvalt reguleeritud ja SKA-l ei ole selles rolli. Küll aga rahvusvahelise kaitse saajad võivad IK ohvritena saada tugiteenuseid SKA-st ja kontaktasutusena saab SKA neid teenuseid korraldada.</p>
<p>2. Seletuskirja punktis 7 (lk 17) on märgitud, et „muudatused võivad pikemas plaanis suurendada õiguskaitseasutuste töökoormust juhtumite lisandumisega, kuid /---/ ei ole põhjust eeldada inimkaubanduse kuritegude olulist kasvu.“ Teeme ettepaneku sarnaselt õiguskaitseasutuste töökoormusele välja tuua ka võimalik pikemaajaline mõju SKA töökoormusele. Seejuures võiks seletuskirjas välja tuua, millised mõjud kaasnevad SKAsse ohvrite piiriülese suunamise kontaktasutuse loomisega. Siinkohal tuleks tähelepanu pöörata sellele, et SKA töökoormuse võimalik kasv ei pruugi tuleneda ainult ohvrite arvu suurenemisest. Suureneda võib ka nn kaudne töökoormus, mis on seotud näiteks sellega, et riikliku suunamismehhanismi rakendamisel muutuvad juhtumid paremini tuvastatavaks. Samuti võivad piiriüleised juhtumid jõuda senisest sagedamini menetlusse ning koostööprotsessid ja asutuste rollid muutuvad täpsemaks ja formaalsemaks. Lisaks laiendab eelnõu ärakasutamise vorme ning rõhutab digitaalset mõõdet. See võib tähendada, et SKA puutub senisest</p>	<p>Arvestatud. Seletuskirja täiendatud.</p>

<p>enam kokku keerukamate ja mitmekesisemate juhtumitega, mis omakorda võib eeldada tööpraktikate, teenuse korralduse ja nõustajate pädevuse ajakohastamist.</p>	
<p>3. Eelnõus ei ole ette nähtud SKA-sse ohvrite piiriülese suunamise kontaktpunkti loomisega seotud kulusid. Seejuures ei ole arvestatud võimalusega, et tänane julgeolekuolukord võib piiriüleste juhtumite arvu suurendada. Leiame, et see võimalik mõju tuleks seletuskirjas välja tuua. Samuti tuleks selle ülesande täitmiseks kavandada lisavahendid nt uue perioodi rahastusmehhanismidesse, juhul kui juhtumite arv kasvab.</p>	<p>Arvestatud. Seletuskirja täiendatud.</p>
<p>4. Eelnõule lisatud rakendusakti kavandi §-st 7 jääb ebaselgeks, keda või mida peetakse silmas varjupaigaasutuste all? Samuti ei selgu §-st 10 kelle ülesandeks jääb koolituste sisuline ettevalmistamine ja läbiviimine. Leiame, et koolituste rollijaotus ja ka rahastus 2 vajavad täpsustamist. Hetkel on eelnõu mõjude osas viidatud ühelt poolt asutuste olemasolevatele tegevustele ja rahastusele ning teiselt poolt kavandatavatele uue perioodi EL rahastusmehhanismidele. Siinkohal selgitame, et SKA baaseelarves on täna inimkaubanduse alasteks koolitusteks ette nähtud 8000 eurot aastas. Seetõttu on vajalik, et täiendavate koolituste kavandamisel nähtaks uue perioodi rahastusmehhanismidesse ette lisavahendid ka SKA ohvriabitöötajate koolitusteks või tagatakse, et ohvriabitöötajad on sihtrühmana hõlmatud JDM-i koordineeritud täiendkoolitustes. Eraldi soovime rõhutada ohvriabitöötajate vajadust digipädevuste suurendamiseks nii laiemalt kui ka inimkaubanduse kontekstis, eelkõige selles, kuidas toetada ohvreid veebis levivate materjalidega seotud juhtumites, aidata ohvreid ennast nendel juhtudel kaitsta, sh kahjulike materjalide veebist eemaldamise protsessis.</p>	<p>Arvestatud. Seletuskirja täiendatud.</p>
Tööinspeksioon	
<p>Tööinspeksioon kooskõlastab eelnõu järgmiste märkustega: 1. Seletuskirjas on mitmeid kordi viidatud materjalile „Inimkaubanduse ohvri tuvastamise ja teenusele suunamise juhend“. Leiame, et viide on asjakohane ning teeme järgmise ettepaneku: Palume kaaluda seletuskirja teksti allmärgusena tuua „Inimkaubanduse ohvri tuvastamise ja teenusele suunamise juhend“ veebilink.</p>	<p>Arvestatud, seletuskirja täiendatud.</p>
<p>Palume seletuskirja tekstis üle vaadata õigekeelsus (kirjavahemärgid, kirjavead) eesmärgiga tagada üheselt selge mõistetavus. Siinjuures toome mõned tähelepanekud: a) Seletuskiri lk 6 1.lõik 3.lause: ...// ehitusele töötaja, kellele öeldakse, et ta võlgneb tatud rahasumma transpordi ja...// Eeldame, et tahetud on kirja panna: ...//ehitusele töötaja, kellele öeldakse, et ta võlgneb teatud rahasumma transpordi ja...// b) Seletuskiri lk 7 1.lõik: //Muude sunnimeetmete alla võiks mahtuda näiteks kannatu suuline veenmine aga...// Eeldame, et tahetud on kirja panna: //Muude sunnimeetmete alla võiks mahtuda näiteks kannatanu suuline veenmine aga...//</p>	<p>Arvestatud, kirjavead parandatud.</p>

<p>c) Seletuskiri lk 7 5.lõik: //Eelnõukohaselt on raskendav...// Eeldame, et tahetud on kirja panna: //Eelnõu kohaselt on raskendatav...//</p>	
<p>ÜRO Pagulasamet (UNHCR)</p>	
<p>Täname Teid, et edastasite Karistusseadustiku ja ohvriabi seaduse muutmise eelnõu inimkaubanduse direktiivi ülevõtmiseks UNHCR-ile arvamuse avaldamiseks. Hetkel ei ole meil eelnõu kohta ametlikke kommentaare. Samas sooviksin juhtida Teie tähelepanu 2025. aasta mais valminud UNHCR-i uuringule, mis analüüsib soopõhise vägivalla (sh seksuaalse ärakasutamise) ohvriks langenud pagulaste ja kodakondsuseta isikute riiklikke suunamismehhanisme ning tugiteenuseid Eestis.</p>	<p>Teadmiseks võetud</p>